

gerichtsbarkeit in ihrem ganzen Umfange“, 1913 až 1914; Lange: „L'arbitrage obligatoire en 1913. Relevé des stipulations conventionnelles en vigueur en 1913, instituant le recours obligatoire à l'arbitrage international“, 1914; Lapradelle A. de: „La réforme agraire tchécoslovaque devant la justice internationale (Causes célèbres du droit des gens)“, Paříž 1929; Le Fur: „Nástin mezinárodního práva veřejného“ (přel. Zdeněk Ehler), Praha 1935; Limburg: „L'autorité de la chose jugée des décisions des juridictions internationales“, Recueil des cours de La Haye, 1929, sv. V.; Louter L. de: „Evolution de l'arbitrage en juridiction internationale“, Annuaire international Grotius, 1914; Makowski: „L'organisation actuelle de l'arbitrage international“, Recueil des cours de La Haye, 1931, sv. II.; Manning: „Arbitration treaties among the american nations“, 1924 (období od 1822 do 1910); Marin: „Contre l'arbitrage des chefs d'Etats“, Paříž 1911; Mérignhac: „L'arbitrage international“, Paříž 1895; Moore J. B.: „A Digest of international Law“, 8 dílů, Washington 1906; Niemeyer a Strupp: „Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit“, 1914; Nippold: „Die Fortbildung des Verfahrens in völkerrechtlichen Streitigkeiten“, 1907; Novacovitch: „Les compromis et les arbitrages internationaux du XII au XV siècle“, Paříž 1905; Pillet: „Les conventions de La Haye“, Politis: „La justice internationale“, Paříž 1924; Quesada de: „Arbitration in Latin America“, 1907; Raeder: „L'arbitrage international chez les Hellènes“, Paříž-Haag 1912; Rundstein: „L'arbitrage international en matière privée“, Recueil des cours de La Haye, 1928, sv. III.; Schindler: „Les progrès de l'arbitrage obligatoire depuis la création de la S. D. N.“, Recueil des cours de La Haye, 1928, sv. V.; Scott J. B.: „The Hague Peace Conferences“, Baltimore 1909; Stieber: „České státní smlouvy“, Praha 1910; Stoykovitch: „De l'autorité de la sentence arbitrale en droit international public“, These, Paříž, 1927; Strupp: „Le pouvoir du juge international de statuer en équité“, Recueil des cours de La Haye, 1930; Taube baron de: „Les origines de l'arbitrage international. Antiquité et Moyen âge“, Recueil des cours de la Haye, 1932, sv. IV.; Tod M. N.: „International arbitration amongst the Greeks“, Oxford 1913; Urrutia: „La evolucion del principio de arbitraje en America“, 1920; Wehberg: „Internationale Schiedsgerichtsbarkeit“, 1911; týž: „Le Protocole de Genève“, Recueil des cours de La Haye, 1925; Westlake: „International arbitration“, 1896; Wlassak M.: „Praescriptio und bedingter Prozeß“, Ztschr. der Savigny-Stiftung, Rom. Abt., sv. 33.; Zallinger: „Wesen und Ursprung des Formalismus im alt-deutschen Privatrecht“, Vídeň 1878.

Jako sbírky rozhodčích nálezů jest uvést: de Lapradelle-Politis: „Recueil des arbitrages internationaux“ (teprve dva svazky, dovedené do r. 1872); Mac Nair-Lauterpacht: „Annual digest of public international law cases“ (začínající r. 1925); Alphand-Gidel: „Recueil des décisions des tribunaux arbitraux mixtes établis par les traités de paix“, „Analyse des sentences rendues

par les tribunaux d'arbitrage, constitués conformément aux stipulations des Conventions de la Haye de 1899 et 1907... etc.“ (publikace kanceláře Stálého rozhodčího dvora, zahrnující období 1899—1934) Haag 1934.

Zdeněk Ehler.

IV. Mezinárodní soudnictví.

S. d. = Stálý mezinárodní soudní dvůr.

A. Pojem a historický základ. Mezinárodní soudnictví se vyvinulo z klasického rozhodčího řízení, které je přechodní procesní formou mezi soudním řízením v pravém slova smyslu a zprostředkováním (v to čítajíc řízení vyšetřovací a smírčí). Rozhodčí řízení je drahem soudního řízení a teprve po zřízení Společnosti národů činí se v jejím Paktu rozdíl mezi rozhodčím a soudním řízením. V tom ohledu vyslovuje čl. 12 Paktu závazek členů Společnosti, že vyskytne-li se mezi nimi spor, který by mohl vésti k roztržce, předloží věc buď řízení rozhodčímu neb soudnímu nebo Radě k přezkoumání (srov. Protokoly o změnách Paktu o Společnosti národů, č. 132/1927 Sb.). Zmínka o soudním řízení byla ve Společnosti národů vložena dodatečně do Paktu vzhledem k tomu, že byl zřízen Stálý mezinárodní soudní dvůr (Cour permanente de Justice internationale, u nás také zvaný Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti), a tak jde tu o rozlišení povahy spíše organizační nežli zásadní. Soudní řízení je dojista dokonalejší formou řešení mezinárodních sporů na základě práva mezinárodního nežli řízení rozhodčí, přičemž se zhusta hledí k různým momentům politického rázu.

Po skutečném mezinárodním soudnictví, jež by bylo ztělesněno v trvalém mezinárodním soudním orgánu kdykoli stranám přístupným, bylo voláno v době obou haagských mírových konferencí (1899 a 1907), neboť zkušenosti získané s izolovanými rozhodčími soudy nebyly právě povzbuzující. Bylo totiž často k tomu kriticky poukázováno, že rozhodčí výroky byly mnohdy toliko diplomatickým řešením a nikoli skutečným rozsuzováním mezinárodních sporů. Snaha zajistiti nestranné řešení mezinárodních sporů na základě správné aplikace práva mezinárodního dala vyklíčiti myšlenku, že by bylo v zájmu samých států i vývoje práva mezinárodního, kdyby byl vybudován stálý mezinárodní soud, složený ze soudců náležitě placených a věnujících se výlučně soudcovskému povolání podle soudních metod a u vědomí právní odpověd-

nosti. Po nezdařeném pokusu druhé mírové konference v Haagu o vybudování takového mezinárodního soudu ve formě Rozhodčího soudního dvoru (Cour de Justice arbitrale) mělo dojít k vyšší mezinárodní soudní organizaci teprve po světové válce.

Za světové války, jež učinila nutnou novou organizaci mezinárodního společenství, rostlo na všech stranách přesvědčení, že mezinárodní společenství bude třeba vybavit Stálým mezinárodním soudním dvorem. Již v návrhu amer. plukovníka House-a na zřízení Společnosti národů, jak byl dne 16. VII. 1918 předložen presidentu Wilsonovi, mluví se o zřízení Mezinárodního soudu (International Court). Kdežto ve Wilsonových plánech na vybudování Společnosti národů není pamatováno na zřízení S. d., stalo se tak v britském návrhu ze dne 20. I. 1919 (čl. 7). Základem jednání komise mírové konference pro otázku Společnosti národů nestal se arci uvedený britský návrh, nýbrž smíšený text, vypracovaný americkým delegátem Millerem a britským delegátem Hurstem (nyní sir Cecil Hurst) na základě návrhů Wilsonových a návrhu britského ze dne 20. I. 1919. Do smíšeného textu dostalo se působením lorda Roberta Cecila ustanovení o zřízení S. d., jež se stalo podkladem k čl. 14 Paktu o Společnosti národů, který v konečné redakci zní takto: „Rada se pověřuje úkolem, aby připravila návrh Stálého mezinárodního soudního dvoru a aby jej předložila členům Společnosti. Tento soudní dvůr bude nalézati o všech sporech rázu mezinárodního, jež strany naň vznesou. Bude též podávati dobrá zdání o sporech neb otázkách, jež naň vznesou Rada nebo Shromáždění.“

Mírová konference měla málo času, aby mohla sama vypracovati definitivní organizaci S. d. a proto se spokojila se stylisací čl. 14 Paktu o Společnosti národů, kterým bylo uloženo Radě, aby návrh S. d. připravila. Rada pak sama měla pochybnosti o tom, že by mohla pořídit přijatelný návrh a proto svolala ve svém druhém zasedání v únoru 1920 k této práci řadu vynikajících právníků (10). Výbor těchto právníků sešel se v Haagu dne 16. VI. 1920 a pracoval na vybudování S. d. a jeho řízení až do 24. VII. 1920. Při tom měl výbor právníků před sebou řadu oficiálních i soukromých návrhů, jichž použil při vypracování svého návrhu statutu S. d. Podrobnou důvodovou zprávu k němu pořídil francouzský profesor Lapradelle.

Návrh statutu i s důvodovou zprávou byl předložen Radě za jejího zasedání v San Sebastianu dne 27. VIII. 1920. Bylo tam rozhodnuto zaslati návrh ten s průvodní notou mocnostem, aby se o něm vyjádřily. Léon Bourgeois byl pověřen přípravou zprávy, jež by Radě sloužila za podklad k jejímu konečnému posudku o návrhu výboru právníků. V generální pak zprávě, k níž byly připojeny zprávy, vypracované ještě jinými členy Rady, byl vzat zřetel i na připomínky došlé se strany jednotlivých vlád a tento materiál byl předložen Radě za jejího říjnového zasedání v Bruselu 1920. V tomto zasedání provedla Rada některé změny v návrhu výboru znaleců, zejména v otázce obligatorní pravomoci S. d. Rada vycházela z úvahy, že čl. 34 a 35 přesahují rámec čl. 14 Paktu o Společnosti národů. Aniž by prejudikovala zásadě obligatorní pravomoci S. d., odkázala Rada v novém textu k čl. 12, 13 a 14 Paktu, jež vymezují pravomoc S. d., jakož i k platným smlouvám. Když byly v návrhu výboru právníků provedeny ještě některé menší změny, byl návrh Radou schválen a předložen I. Shromáždění Společnosti národů, jež se sešlo dne 15. XI. 1920. Shromáždění svěřilo své III. komisi prozkoumání návrhu statutu S. d. a tato komise zřídila pro podrobné zkoumání návrhu podkomisi, jež již 8. XII. 1920 předložila komisi revidovaný text se zprávou; komise pak sama doplnila text podkomise a dne 13. XII. 1920 přijalo Shromáždění jednomyšlně konečný text statutu S. d. Při tom Shromáždění uznalo, že jeho odhlasování nestačí ke zřízení S. d., nýbrž že je třeba, aby členové Společnosti národů přijali statut ve formě protokolu řádně ratifikovaného a potvrzujícího, že uznávají statut. Statut měl vstoupiti v platnost, jakmile by byl ratifikován většinou členů Společnosti. Protokol zvaný podpisový byl otevřen ku podpisu i státům, uvedeným v příloze k Paktu o Společnosti národů, a to dne 16. XII. 1920. Podpisový protokol nabyl mezinárodní účinnosti v září 1921, kdy byl ratifikován 28 státy. Čsl. republika podepsala podpisový protokol dne 19. V. 1921 a složila ratifikační listinu dne 2. IX. 1921 (viz č. 124/1922 Sb.).

S. d. byl slavnostně otevřen v Mírovém paláci v Haagu dne 15. II. 1922 a průběhem doby se ukázalo, že statut byl vybudován na spolehlivých základech. Přes to však byl v IX. zasedání Shromáždění Společnosti národů (1928) z podnětu francouz-

ského podán návrh, aby před obnovením mandátů členů S. d. byla platná ustanovení statutu prozkoumána za tím účelem, zda je třeba do něho zavést takové změny, jež by byly považovány za nutné na základě zkušeností. Dne 20. IX. 1920 přijalo Shromáždění resoluci o revisi statutu a dne 14. XII. téhož roku pověřila Rada předběžným studiem statutu 11členný výbor právníků, jehož mandát měl býti co nejširší a jenž měl naznačiti, jaké změny by se měly do statutu zavést. Výbor mohl zkoumati návrhy, jež by ho došly z povolaných míst, a mohl si opatřiti i dobré zdání S. d. pokud by šlo o působení S. d., což se arci nestalo. V poměrně krátké době od 11. až do 19. III. 1929 pracoval výbor právníků v Ženevě na revisi statutu a o svých návrzích pořídil podrobnou zprávu, kterou předložil Radě. Tato rozhodla, aby zpráva byla zaslána členům Společnosti národů, jakož i státům, uvedeným v příloze k Paktu o Společnosti národů, a aby byla svolána konference států, jež jsou stranami statutu. Konference sešla se v Ženevě 4. IX. a zasedala až do 12. IX. 1929; prozkoumala zprávu výboru právníků o revisi statutu a provedla v ní některé změny a doplňky, načež výsledky své práce formulovala v návrhu protokolu, jehož přílohou je text dodatků ke statutu. Příslušný materiál byl ihned postoupen X. Shromáždění Společnosti národů, jehož I. komise jej s urychlením prozkoumala, takže dne 14. IX. 1929 mohlo Shromáždění přijmouti jak dodatky ke statutu, tak i návrh protokolu. V příslušné resoluci vyslovilo Shromáždění naději, že návrh protokolů pořázený konferencí docílí co nejvíce podpisů před ukončením zasedání a že všechny zúčastněné vlády učiní vše, co je v jejich moci, aby bylo pojištěno vstoupení dodatků ke statutu S. d. v platnost před zahájením příštího zasedání Shromáždění, během něhož budou Shromáždění a Rada povolány přikročiti k nové volbě členů S. d. Protokol měl vstoupiti v platnost 1. IX. 1930 za podmínky, že státy, které ratifikovaly protokol ze 16. XII. 1920, avšak které nemohly ještě zaslati svou ratifikaci nového protokolu, nevznesou námitek proti tomu, aby dodatky ke statutu vstoupily v platnost. Tato podmínka nebyla splněna a proto navrhla Rada Shromáždění některá přechodní ustanovení u příležitosti voleb soudců pro období 1931—1939. S. d. byl vyzván, aby vrámci svého jednacího řádu učinil opatření ve věci trvalého úřadování a stálosti svého složení.

Právním základem S. d. je původní statut, doplněný nyní (od 1. II. 1936) dodatky ke statutu (č. 103/1936 Sb.), dále jednací řád upravující způsob, jakým S. d. vykonává svou pravomoc, a regulující zkrácené řízení. Jednací řád přijal S. d. dne 24. III. 1922, revidoval jej 31. VII. 1926 a doplnil dne 7. IX. 1927; nová revise jednacího řádu byla přijata S. d. dne 21. II. 1931 za jeho nového složení a v rámci této revise přihlédl S. d. k doporučení XI. Shromáždění Společnosti národů ve věci trvalého úřadování a stálosti složení S. d. Nyní je v platnosti nový jednací řád, přijatý S. d. dne 11. III. 1936.

B. Organisační. Pro umístění S. d. v mezinárodním společenství je významnou okolností, že statut byl přijat Shromážděním Společnosti národů jako její interní akt a kromě toho byl předložen členům Společnosti národů k ratifikaci jako samostatná mezinárodní smlouva. Tím je vyjádřena náležitě dvojí povaha S. d., který je jednak poradním orgánem Společnosti národů, jednak společným soudním orgánem států, které ratifikovaly podpisový protokol a s ním i statut. I když je S. d. v několika směrech poután ke Společnosti národů (volba soudců Radou a Shromážděním, platy soudců jsou stanoveny Shromážděním k návrhu Rady, výlohy S. d. jsou zahrnuty do rozpočtu Společnosti národů, S. d. je přístupen členům Společnosti a státům, uvedeným v příloze k Paktu, může však býti otevřen i státům stojícím mimo Společnost národů za podmínek, jež stanoví Rada), přece je jako soudní orgán, který se opírá o samostatnou smlouvu, od ní neodvislý. Tato smlouva nemůže býti měněna ani Shromážděním ani Radou Společnosti národů a proto při revisi statutu bylo rozhodnuto, aby dodatky k němu byly ratifikovány individuálně každým ze států, které přijaly protokol podpisový. S. d. jest od Společnosti národů tak neodvislý, že tato nemůže vykonávati žádného vlivu na jeho rozhodnutí a nemůže jeho rozhodnutí revidovati. S. d. byl vytvořen jako kolektivní soudní orgán států, které podpisový protokol a statut ratifikovaly, takže jeho právním základem není snad resoluce Shromáždění, jíž byl statut přijat, nýbrž podpisový protokol, ratifikovaný jednotlivými státy.

Statut, který je přílohou podpisového protokolu, skládá se ze 68 článků, z nichž čl. 1—33 jednají o vlastní organizaci S. d. S. d. byl zřízen nezávisle na Stálém rozhodčím dvorem, vytvořeném haagskými

úmluvami z let 1899 a 1907, a na zvláštních rozhodčích soudech, jimž státy mohou nadále po své vůli svěřovati rozhodování svých sporů (čl. 1 st.). Čl. 2 st. vidí v S. d. sbor neodvislých soudců, zvolených bez ohledu na státní příslušnost z osob požívajících nejvyšší vážnosti mravní, které vyhovují podmínkám požadovaným k zastávání nejvyšších úřadů soudcovských v jejich státech nebo které jsou obecně uznávanými znalci práva mezinárodního. S. d. se skládal původně z 15 členů, a to 11 soudců řádných a 4 soudců náhradních. V rev. statutu skládá se S. d. z 15 členů vůbec, při čemž náhradní soudci odpadají. Ve smyslu původního čl. 3 st. mohl býti počet soudců řádných a soudců náhradních rozmnožen Shromážděním na návrh Rady Společnosti národů až na 15 soudců řádných a 6 soudců náhradních. K takovému rozmnožení došlo, když Rada podala dne 12. IX. 1930 příslušný návrh, resolucí Shromáždění z 25. IX. 1930, a to tak, že počet řádných soudců byl z 11 rozšířen na 15.

Členy S. d. volí Shromáždění a Rada ze seznamu osob navržených národními skupinami Rozhodčího dvoru. Pokud jde o členy Společnosti, kteří nejsou zastoupeni ve Stálém rozhodčím dvoru, navrhuje seznamy kandidátů národní skupiny, jež jejich vlády k tomu účelu jmenují za týchž podmínek, jaké byly stanoveny pro členy Rozhodčího dvoru čl. 44 haagské úmluvy z r. 1907 o smírném urovnávání mezinárodních sporů (čl. 4 st.). Tímto způsobem byla prezentace kandidátů do S. d. uvedena ve spojitost se Stálým rozhodčím dvorem, aby byla zachována kontinuita ve vývoji mezinárodního soudnictví. Nejméně 3 měsíce před volbou vyzve generální sekretář Společnosti národů písemně členy Rozhodčího dvoru náležející státům uvedeným v příloze k Paktu nebo vstoupivším později do Společnosti národů, jakož i osoby označené v II. odst., čl. 4 st., aby ve stanovené lhůtě přistoupily po národních skupinách k návržení osob způsobilých zastávat funkce člena S. d. V souvislosti s revisí statutu přijalo Shromáždění S-i n. dne 14. IX. 1929 přání navržené mu konferencí států, které ratifikovaly podpisový protokol, v tom smyslu, aby kandidáti prezentovaní národními skupinami měli ve smyslu čl. 2 a 39 st. obecně známou praktickou zkušenost v právu mezinárodním a aby byli s to, aspoň čísti oba oficiální jazyky S. d. a mluvíti jedním aneb druhým; dále aby

k prezentaci kandidátů byl připojen výkaz jejich činnosti, odůvodňující jejich kandidaturu. Dříve než se přistoupí k návržení kandidátů, má se za vhodné, aby se každá národní skupina poradila s nejvyšším soudem, právníckými fakultami, národními akademii a národními sekcemi mezinárodních akademií, které se obírají studiem práva (čl. 6 st.). Generální sekretář S-i n. sestaví v abecedním pořádku seznam všech osob takto určených a na základě tohoto seznamu přikročí Shromáždění a Rada nezávisle na sobě k volbě členů Soudního dvoru (čl. 8 st.).

Pro strukturu S. d. je významné ustanovení čl. 9 st., podle něhož mají míti voliči při každé volbě na zřeteli, aby osoby povolané do S. d. vyhovovaly nejen individuálně požadovaným podmínkám, nýbrž i ve svém celku zaručovaly zastoupení hlavních forem civilisace a nejpřednějších právních systémů světa. Tím se stal ze S. d. soud světový. Pokud jde o volbu, jsou zvoleni ti, kdož dosáhli absolutní většiny hlasů ve Shromáždění a Radě. V případě, že by po dvojím hlasování připadla volba na více než jednoho státního příslušníka téhož člena S-i n., zvolen je věkem nejstarší (čl. 10 st.). Jestliže po první schůzi, věnované volbě, zbudou ještě místa neobsazená, přikročí se týž způsobem ke druhé schůzi a případně i ke třetí (čl. 11 st.). Zbudou-li i pak ještě volná místa, může býti na žádost buď Shromáždění nebo Rady utvořena ze 6 členů, z nichž jmenuje 3 Shromáždění, 3 Rada, zprostředkující komise, pověřená vybrati pro každé neobsazené místo jedno jméno, které navrhne k oddělenému přijetí ve Shromáždění a v Radě. Do tohoto seznamu mohou býti pojaty jednohlasným usnesením všechny osoby, jež vyhovují požadovaným podmínkám, i když nebyly uvedeny v seznamu osob navržených národními skupinami Stálého rozhodčího dvoru. Jestliže zprostředkující komise zjistí, že nemůže dosáhnouti toho, aby zabezpečila volbu, obsadí členové S. d., kteří byli již dosazeni, ve lhůtě Radou určené volná místa z osob, které dostaly hlasy buď ve Shromáždění nebo v Radě. Vyskytne-li se mezi soudci rovnost hlasů, rozhoduje hlas soudce věkem nejstaršího (čl. 12 st.).

Soudcové jsou voleni na 9 let a mohou býti znovu voleni. V úřadě setrvávají tak dlouho až jsou nahrazeni. Když se tak stane, dovedou ke konci otázky, jež byly již na ně vzneseny (čl. 13 st.). Uprázdnilo se během funkčního období některé místo

postupuje se stejným způsobem jako při první volbě (čl. 14). Rev. statut v čl. 13 upravuje blíže otázku demise soudce; takovou demisi je podati předsedovi S. d., jenž ji zašle generálnímu sekretáři S-i n. Tato poslední notifikace má za následek uprázdňení místa. Nový pak text čl. 14 stanoví, že do měsíce po uprázdňení přikročí generální sekretář k vyzvání předepsanému čl. 5 a datum volby určí Rada ve svém prvním zasedání. Pokud jde o náhradní soudce, které znal původní statut, byli povolováni podle pořadu seznamu soudců, který pořizoval S. d. za zřetele k přednosti při volbě a k výši věku (čl. 15 st.). Při revisi statutu, při níž byla zrušena instituce náhradních soudců, bylo za tím účelem, aby bylo šetřeno principu jednoty S. d., pojmato do čl. 15 st. ustanovení, podle něhož člen S. d. zvolený na místo člena, jehož mandát dosud nevypřšel, dokončí období mandátu svého předchůdce.

V otázce řádného obsazení S. d. bylo upraveni neodvislost soudcovskou, a to jak případ, kdy soudce je nezpůsobilý (*iudex inhabilis*), tak i případ, kdy soudce je předpojatý (*iudex suspectus*). Statut arci nezná institutu vyloučení a odmítnutí soudců, jak je upraven vnitrostátním procesním právem. Snaha postavit S. d. na úroveň vnitrostátních soudů vedla k tomu, že při revisi statutu byl systém inkompatibilit soudcovských funkcí s jinakými upraven přísněji. Nový text čl. 16 zakazuje soudcům zastávat nějaký úřad politický nebo správní, dále se věnovati nějakému jinému zaměstnání z povolání. Původní statut stanovil v čl. 17, odst. I., další absolutní inkompatibilitu, když zakazoval, aby soudci zastávali funkci zástupce, poradce nebo právního zástupce v některé otázce mezinárodní povahy. Toto ustanovení se nevztahovalo k náhradním soudcům, leč by šlo o otázky, v nichž byly povoláni vykonávat své soudcovské funkce u S. d. Relativní inkompatibilita je vyslovena II. odst., čl. 17 st., podle něhož nemohou soudci bráti účast v rozhodování žádné otázky, v níž byli dříve činní jako zástupci, poradci nebo právní zástupci jedné ze stran, jako členové některého soudu vnitrostátního nebo mezinárodního, některé vyšetřovací komise nebo jakýmkoli jiným způsobem. V případě pochybnosti rozhoduje S. d. Dosah čl. 17 st. nelze arci omezovati na otázky mezinárodní povahy, což došlo výrazu v upraveném rev. textu čl. 17 st., kde v prvním odstavci byla škrtnuta slova

„mezinárodní povahy“. Rovněž tam odpadla zmínka o soudcích náhradních. Členové S. d. nemohou býti zproštěni svých soudcovských funkcí, leč kdyby podle jednomyslného úsudku ostatních členů přestali vyhovovati požadovaným podmínkám. O tom má býti zpraven zapisovatelem S. d. generální sekretář S-i n. Od tohoto zpravení platí místo za uprázdňené (čl. 18 st.). Pokud jde o předpojatost soudců, jest upravena čl. 24 st. Soudí-li některý z členů S. d., že z nějakého zvláštního důvodu nemá se zúčastniti rozhodování v určitém případě, sdělí to předsedovi; má-li tento za to, že některý ze soudců nemá z nějakého zvláštního důvodu zasedati v určité otázce, upozorní ho na to. Jestliže v podobném případě člen S. d. a předseda jsou v rozporu, rozhodne S. d.

Jsou-li soudci osoby, které jsou státními příslušníky stran ve sporu, jest otázkou, zda v zájmu nestrannosti neměli by se zdržeti rozhodování. S hlediska čl. 9 st. jeví se přítomnost národních soudců v S. d. žádoucí; národní soudci mohou ostatně v poradách objasniti důvody a důkazní prostředky svého státu a přispěti též k tomu, aby v redakci nálezu aneb dobrého zdání nedošlo ke stylisaci, jež by urážela národní cítění. Z těchto důvodů přijal statut čl. 31 instituci národních soudců, přiznav jim právo zasedati v příslušné otázce. Jestliže pouze jedna strana má při zasedání S. d. soudce své státní příslušnosti, může druhá strana označiti osobu své volby, aby zasedala jako soudce. Tato má býti vzata především z osob, které byly již navrženy pro seznam kandidátů za účelem volby do S. d. Nemá-li S. d. při svém zasedání žádného soudce, jenž by byl státním příslušníkem stran, může každá z těchto stran označiti soudce tímž způsobem. Tvoří-li několik stran společenství ve sporu, považují se, pokud jde o použití těchto ustanovení, pouze za jednu stranu. V případě pochybném rozhoduje S. d. Soudci takto označení mají vyhovovati předpisům čl. 2, 17, odst. II., 20 a 24 st. Rozhodují za plné rovnosti se svými kolegy, takže nejsou omezeni na poradní hlas. Při revisi statutu byl systém národních soudců rozšířen na všechny procesní formy S. d. Prvním čl. národním soudcem byl univ. prof. dr. Karel Hermann Otavský, a to v odvolání proti rozhodčímu výroku čsl.-maď. smíšeného rozhodčího soudu (Université Peter Pázmány c. État tchécoslovaque), k němuž došlo v r. 1933.

Členové S. d. požívají ve výkonu svého úřadu diplomatických výsad a svobod (čl. 19 st.). S touto otázkou souvisí otázka diplomatického pořadí členů S. d., jež byla po delším jednání S. d. s nizozemskou vládou vyřešena dohodou z r. 1928 (srov. R. Genet, *Un problème de préséances. La Cour permanente de Justice internationale et ses membres devant la hiérarchie diplomatique traditionnelle*, v *Revue de droit international et de législation comparée*, 3. řada, XIV, 1933, str. 254). Soudci mají podle této úpravy v zásadě to postavení, jaké přísluší šéfům diplomatických misí v Nizozemsku. Každý člen S. d. musí dříve, než nastoupí úřad, ve veřejném sedění slavnostně se zavázati, že bude vykonávati svou pravomoc s úplnou nestranností a s veškerou svědomitostí (čl. 20 st. a čl. 5 j. ř., kde jest obsažena příslušná formule).

S. d. volí na 3 roky svého předsedu a místopředsedu, kteří jsou znovu volitelní. S. d. jmenuje zapisovatele (Greffier). Úřad zapisovatele není neslučitelný s úřadem generálního sekretáře Stálého rozhodčího dvoru (čl. 21 st. a čl. 9 až 13, jakož i 14 a n. j. ř.). Sídlem S. d. je Haag. Předseda a zapisovatel sídlí v sídle S. d. (čl. 22 st.). S. d. zasedá každý rok. V souvislosti s revisí statutu stanoví nově stylisovaný čl. 25 j. ř., že soudní rok začíná 1. I. Revidovaným čl. 23 st. je vyslovena zásada, že S. d. zůstává vždy v činnosti, s výjimkou soudních prázdnin, jichž období a trvání jsou stanovena S. d. Nejde-li o výjimku výslovně stanovenou, vykonává S. d. svou pravomoc v plenárním sedění. Quorum 9 je dostatečné, aby se S. d. ustavil (čl. 25 st.). Soudcové ad hoc nejsou do quora počítáni (čl. 29 j. ř.). Při revisi statutu, kde instituce náhradních soudců odpadla, bylo třeba modifikovati text čl. 25 st. Podle něho může s podmínkou, že počet soudců jsoucích po ruce k ustavení S. d. neklesne pod 11, j. ř. stanoviti, že podle okolností a střídavě může býti jeden nebo několik soudců sprostěno povinnosti zasedati, aby se mohli věnovati přípravě jiných případů. Čl. 26 a 27 st. předvídají zřízení zvláštních senátů pro otázky týkající se práce a pro otázky přepravní a dopravní. Jde tu o tříleté senáty složené z 5 soudců (a 2 soudců náhradních). Senáty měly působiti na žádost stran. Ve všech případech měli se soudci zasedati 4 odborní přísedící s poradním hlasem. Tyto senáty mohly za souhlasu sporných stran zasedati

jinde než v Haagu (čl. 28 st.). Zvláštních senátů nebylo dosud použito a při revisi statutu bylo na to pamatováno, aby stranám bylo umožněno použití zkráceného řízení, o němž jedná čl. 29 st. a čl. 70 až 73 j. ř. V zájmu včasného vyřizování otázek utvoří S. d. ročně senát o 5 soudcích, povolany rozhodovati na žádost stran ve zkráceném řízení.

C. Příslušnost. Příslušnost S. d. je dvojí, jednak osobní (*ratione personae*), jednak předmětná (*ratione materiae*).

Podle čl. 34 st. mohou jediné státy nebo členové S-i n. vystupovati před S. d. jako strany. Tímto textem jsou z procesní způsobilosti vyloučeni jednotlivci a soukromá sdružení, není však jím rozhodnuta otázka, zda S. n. může býti procesní stranou. Státy mohou však uplatňovati před S. d. nároky svých příslušníků vzniklé z porušení práva mezinárodního. Stejně tak mohou učiniti ohledně těch osob, jichž ochrana jim přísluší ve stycích mezinárodních. V pochybnostech rozhodne o tom S. d. Podmínky, za nichž je S. d. přístupen jiným státům než členům S-i n. a státům uvedeným v příloze k Paktu, stanoví Rada, a to tak, že za žádných okolností z toho nesmí vzejíti pro strany žádná nerovnost před S. d. Když stát, který není členem S-i n., je stranou ve sporu, určí S. d. podíl na nákladech S. d., který má nésti tato strana (čl. 35 st.). Rozhodnutím ze dne 17. V. 1922 stanovila Rada příslušné podmínky, za nichž je S. d. přístupen státům, které nejsou ve svazku S-i n. aneb nejsou uvedeny v příloze k Paktu.

Předmětná příslušnost S. d. je povšechně vymezena čl. 14 Paktu o S-i n., podle něhož má S. d. nalézati o všech sporech rázu mezinárodního, jež strany naň vznesou. Tento předpis došel provedení čl. 36 st., který stanoví, že se příslušnost S. d. vztahuje ke všem otázkám, které strany naň vznesou, jakož i ke každému případu zvláště předvídanému v platných smlouvách a úmluvách. O své příslušnosti rozhoduje S. d. sám. II. odst., čl. 36 st., předvídá fakultativnost obligatorní příslušnosti S. d., která je kompromisem mezi obligatorní pravomocí S. d. a jejím odmítnutím se strany Rady. Podle II. odst., čl. 36, mohou členové S-i n. a státy uvedené v příloze k Paktu buď při podpisu nebo ratifikaci protokolu, k němuž je statut připojen, nebo později prohlásiti, že ve sporech povahy právní uznávají pravomoc S. d. za závaznou, ipso facto a bez zvláštní

úmluvy vůči každému jinému členu nebo státu, který vezme na se týž závazek. Prohlášení může být učiněno bez výhrady anebo s podmínkou vzájemnosti se strany několika neb určitých členů nebo států nebo na určitou lhůtu. Děje se ve formě protokolu, který byl vyložen ku podpisu současně s podpisovým protokolem statutu. Protokol obsahující fakultativní klausuli („disposition facultative“) podepsala i Čsl. republika, a to dne 19. IX. 1929. Stalo se tak za podmínky vzájemnosti pro období 10 let, jež běží od složení ratifikací až k němu dojde. Uznání obligatorní příslušnosti bude se vztahovati pro Čsl. republiku na všechny spory, jež vzniknou po ratifikaci prohlášení z poměrů neb skutečností daných po ratifikaci s výjimkou případů, v nichž by si strany ujednaly jinaký smírný způsob řešení mezinárodních sporů, a s výhradou pro obě sporné strany, že předloží předem spor Radě S-i n.

Obligatorní příslušnost S. d. má dále svůj základ v řadě bilaterálních smluv rozhodčích, v Generálním aktu o smírčím, soudním a rozhodčím řízení z r. 1928 a též v protokolu připraveném VI. haagskou konferencí pro soukromé právo mezinárodní v r. 1928, jímž smluvní strany uznávají pravomoc S. d. rozhodovati o všech sporech mezi nimi vzniklých z výkladu úmluv vypracovaných konferencí pro soukromé právo mezinárodní, jež podepsaly aneb k nimž přistoupily. Spor může být vznesen na S. d. žalobním podáním nejbližšího státu. Protokol ten podepsala Čsl. republika dne 12. VI. 1931.

D. Řízení. Statut řadí sice předpis o tom, jakými normami má se S. d. řídit při výkonu své soudní pravomoci, do kapitoly o příslušnosti S. d., avšak předpis ten souvisí organicky s kapitolou jednající o řízení. Jde tu o čl. 38, který je důležitým mezníkem v nauce o pramenech práva mezinárodního. Podle něho bere S. d. za podklad svého rozhodování:

1. mezinárodní úmluvy buď všeobecné, buď zvláštní, v nichž jsou vytčena pravidla výslovně uznaná státy jsoucími ve sporu;

2. mezinárodní obyčej jako doklad obecné praxe pojmávané za právo;

3. povšechné zásady právní, uznané civilisovanými státy;

4. s výhradou ustanovení čl. 59, soudní rozhodnutí a nauku nejvýš kvalifikovaných spisovatelů různých národů jako pomůcku k určení právních pravidel.

Toto ustanovení nikterak nezasahuje

v pravomoc S. d. rozhodovati za souhlasu stran *ex aequo et bono*.

Ustanovením čl. 38 st. byl zvláště silně zdůrazněn rozdíl S. d. od rozhodčích soudů, neboť S. d. má zásadně opíratí svá rozhodnutí o právní normy. Základními a obecnými právními prameny jsou mezinárodní smlouvy a obyčejové právo, pro jejichž vzájemný poměr přichází v první řadě k platnosti zásada „*lex posterior derogat priori*“. Podle čl. 38, č. 1, st. předcházejí mezinárodní smlouvy obyčejové právo, které je tu míněno jako právo obecné, ve smyslu *paroemie* „*in toto jure genus per speciem derogatur*“, takže norma obecného práva má v poměru k partikulární normě povahu podpůrnou. Čl. 38, č. 3, st. zavádí nový pramen práva mezinárodního, totiž všeobecné zásady právní uznané civilisovanými státy. Tyto zásady nespádají arci do rámce práva mezinárodního, poněvadž by jinak byly kryty č. 2, čl. 38 st. Jde tu o zásady, jež jsou výrazem požadavků přirozeného práva společných všem civilisovaným státům. Podle toho je míti za to, že zásady ty jsou právním pramenem toliko ve smyslu materiálním, z něhož bude S. d. čerpati materiál pro formaci individuální právní normy pro jednotlivý případ. Tím se stávají všeobecné zásady právní pramenem pouze pro S. d. Pokud jde o použití soudních rozhodnutí a nauky nejvýš kvalifikovaných spisovatelů, může míti místa pouze jako prostředek poznání práva mezinárodního. Ustanovení, že S. d. může za souhlasu stran rozhodovati *ex aequo et bono*, vyplynulo z úvahy, že S. d. nemůže beze všeho rozhodovati podle všeobecných zásad spravedlnosti, nýbrž že k tomu potřebuje zmocnění stran.

Řízení S. d. je jednak a) sporné, jednak b) posudkové. Mají mnoho rysů společných.

Ad a). Spory se vznášejí na S. d. buď oznámením kompromisu, buď žalobním podáním, jež obojí má se zaslati soudní kanceláři. V obou případech jest označiti předmět sporu a strany ve sporu. Kancelář neprodleně učiní o tom sdělení všem zúčastněným a informuje o tom členy S-i n. prostřednictvím generálního sekretáře, jakož i státy připuštěné vystupovati před Soudním dvorem jako strany (čl. 40 st.).

Pokud jde o označení předmětu, stačí všeobecné udání, aby byl určen spor a zahájena rozepře. Zúčastněné státy jsou o sporu vyrozuměny, aby měly možnost ve sporu intervenovati. Podle čl. 62 st. může

každý stát, soudí-li, že při nějaké při jde o nějaký jeho zájem právní povahy, obrátiti se k S. d. se žádostí, aby byl připuštěn jako intervenient. Takovou žádost je podati podle čl. 64 j. ř. nejpozději před zahájením ústního přelíčení.

Soudní řízení je rozděleno zřetelně na dvě stadia, totiž na řízení písemné a ústní, při čemž se dostalo ústnímu řízení samostatné povahy, takže se soudní řízení stalo tím, co J. B. Scott přiléhavě nazval „the hearing of the case“. Řízení písemné záleží v tom, že se soudcům a stranám doručí procesní spisy (mémoires, cases), protispisy (contre-mémoires, counter-cases) a případně repliky (répliques, replies), jakož i veškeré průvodní doklady a spisy. Písemné řízení převládá v řízení zkráceném, v němž není ústní řízení obligatorním (čl. 72 j. ř.).

Dohodly-li se strany o tom, že soudní řízení má se díti buď v jazyku francouzském nebo anglickém, je podati procesní spisy vůbec pouze v jazyku, pro které se strany rozhodly, jinak lze spisy předkládati v jazyku francouzském nebo anglickém (čl. 39 j. ř.). Jednací řád obsahuje v čl. 40 a n. podrobné předpisy o písemném řízení. Pro strukturu mezinárodního soudního procesu je směrodatnou okolnost, v jakém pořadí předkládají strany svá podání. Až do nejnovější doby převládala důsledkem zásady rovnosti suverenních států metoda koordinační, t. j. strany mají předkládati svá podání v těchže lhůtách, a teprve nejnověji nastoupila metoda alternativní, podle níž předkládá podání nejprve strana žalující a pak strana žalovaná, takže úloha stran je touto metodou přesněji vyznačena. Koordinační metoda je u S. d. zatlačena metodou alternativní pouze v těch případech, kde se k S. d. může některá ze stran obrátiti jednostranně žalobou.

Každou preliminární námitku je podati nejpozději před uplynutím lhůty, stanovené pro první spis písemného řízení, který má podati strana vznášející námitku (čl. 62 j. ř.). S. d. se j. ř. přiklonil k systému konečného rozhodnutí procesních námitek a nechal si širokou možnost spojití jednání o procesních námitkách s jednáním ve věci samé.

Jestliže bude písemné řízení skončeno, určí Dvůr, aneb, nezasedá-li, jeho předseda datum zahájení ústního řízení (čl. 47 j. ř.). Ústní řízení, jak stanoví čl. 43 st., záleží ve slyšení svědků, znalců, zástupců, poradců

a právních zástupců před S. d. V ústním řízení došly k platnosti hlavní zásady upravující ústní jednání v civilním procesu. Přijetím zásady t. zv. arbitrárního pořádku postavil se statut na stanovisko, že celé přelíčení tvoří jednotný a nedílný procesní celek. Čl. 45 st. předpisuje, že přelíčení řídí předseda a, je-li nepřítomen, místopředseda; v případě nepřítomnosti obou, hodnotí nejstarší z přítomných soudců, a čl. 48 st. prohlašuje, že S. d. vydává nařízení, jak proces vésti a stanoví formy a lhůty, v nichž každá strana má přednésti své konečné návrhy. Základem rovnosti stran před S. d. je paroemie „non debet actori licere, quod reo non permittitur“. Pořadí, v němž mají se ujmouti slova zástupci, právní zástupci aneb poradci, jest určeno ve smyslu čl. 51 j. ř. S. d., není-li v tom ohledu dohody stran. Nedostaví-li se jedna ze sporných stran, lze přes to konati přelíčení (problém kontumace řeší čl. 53 st. podle anglo-saského vzoru). Procesní zásada bezprostřednosti, jež je důsledkem ústnosti, hraje v mezinárodním soudním procesu významnou úlohu. Tato zásada neznamená, že by se mimo rozhodující soud nemohly prováděti žádné procesní úkony, nýbrž toliko, že vlastní jednání o sporu se koná před S. d. bezprostředně. Řízení důkazní je proniknuto, zásadou projednací, avšak S. d. není omezen na důkazy stranami nabídnuté, nýbrž může použítí ještě jiných prostředků, aby dospěl k vlastnímu přesvědčení o pravdě. Čl. 49 j. ř. byl posvěcen principu předběžného sdělování průvodních prostředků, a to za účelem urychlení důkazního řízení. Zásada veřejnosti, kterou přijal statut čl. 46, zjednávala třetím osobám na sporu nezúčastněným přístup ku přelíčení, aby mohly sledovati průběh řízení a kontrolovati tak nestranný postup S. d. Při redakci čl. 46 st. vyšel výbor právníků z úvahy, že S. d. jest institucí Společnosti národů a že tato podle slov úvodu k Paktu doporučuje „udržovati veřejně vztahy mezinárodní, založené na spravedlnosti a čestnosti“.

Rozhodnutí S. d. děje se většinou hlasů přítomných soudců. V případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedův aneb toho, kdo ho zastupuje (čl. 55 st.). Nález má býti odůvodněn a soudci, kteří byli přehlasováni, mohou žádati, aby jejich votum bylo připojeno k nálezu (čl. 57 st., čl. 74 j. ř.). Institut odchýlných vot je původu anglo-saského a přispívá značnou měrou k vývoji práva. Nález, jakmile byl přečten ve

veřejném sedění S. d., nabývá materiální právní moci, a to pouze pro procesní strany a pro případ, který byl jím rozhodnut (čl. 59 st.). Použily-li třetí státy možnosti interpretativní intervence ve smyslu čl. 63 st., pak výklad obsažený v nálezu je stejně závazný i pro ně. Nález je konečný a bez odvolání (formální právní moc). Statut připouští toliko revisi pro objevení skutečností, která by měla rozhodující vliv a která nebyla před vynesením nálezu známa (čl. 61 st.).

Ad b). Řízení posudkové opírá se o čl. 14 Paktu o Společnosti národů, podle něhož S. d. může (angl. text: „The Court may also give an advisory opinion“) podávat dobrá zdání o sporech neb otázkách, jež naň vznese Rada nebo Shromáždění. Původní statut nemá ustanovení o posudkovém řízení, poněvadž Shromáždění Společnosti národů v r. 1920, kde byl statut projednáván, bylo názoru, že je to věcí S. d., aby tak učinil svým j. ř. Při tom se S. d. řídil jednak Paktem, jednak čl. 36 st., podle něhož se příslušnost S. d. vztahuje ke všem otázkám, jež strany naň vznesou, jakož i ke všem případům zvláště předvídaným v platných smlouvách a úmluvách, dále těmi ustanoveními st. pokud se netýkala výlučně řízení sporného. Při tom snažil se S. d. od počátku, aby řízení posudkové mělo co nejvíce povahu řízení soudního. J. ř. z 24. III. 1922 byl co do posudkového řízení revidován 31. VII. 1926 a modifikován dne 7. IX. 1927 (připuštění národního soudce). Platný j. ř. obsahuje o posudkovém řízení předpisy procesní v čl. 82—85. Když se v souvislosti s rëvisí statutu jednalo o otázce přístupu Spojených států amerických k podpisovému protokolu S. d., bylo rozhodnuto výborem právníků v Ženevě, aby obsah čl. 71—74 býv. j. ř. byl recipován revidovaným statutem a tak čl. 65—68 rev. st. upravují posudkové řízení. Čl. 68 rev. st. byla vyjádřena asimilace posudkového řízení se sporným v ten způsob, že S. d. se bude v posudkovém řízení řídit mimo jiné i ustanoveními statutu platnými pro řízení sporné. Dosud se asimilace v praxi projevila tak, že tam, kde jde o spor již vzniklý, užívá se písemného a ústního řízení, jaké je zavedeno pro řízení sporné. Pro tyto případy je připuštěn i národní soudce.

Dobrá zdání jsou podávána S. d. v plenárním sedění tak, že se dobré zdání předsedou ve veřejném sedění předčítá. Zapiso-

vatel se má o to postarati, aby text dobrého zdání byl v sídle Společnosti národů v rukou generálního sekretáře v době, která je stanovena pro schůzi S. d. věnovanou vyhlášení dobrého zdání. Dobrá zdání nepožívají právní moci, přes to však se pokládají za konečné řešení otázek, o nichž se S. d. vyslovil.

Jak nálezy, tak i dobrá zdání jsou uveřejňována pod odpovědností zapisovatelovou ve smyslu čl. 22 nynějšího jednacího řádu ve společné sbírce, nazvané: *Série A/B Arrêts, ordonnances et avis consultatifs*. Až do r. 1930 vycházely nálezy v řadě A, kdežto dobrá zdání v řadě B.

Literatura.

Obsáhlou bibliografii týkající se S. d. obsahuje publikace: „Liste bibliographique des Publications officielles et non officielles relatives à la Cour permanente de Justice internationale“, která je ročně doplňována.

O činnosti S. d. spolehlivě informuje roční zpráva S. d., pořizovaná péčí zapisovatele S. d. A. Hammarskjölda. V r. 1935 vyšla již jednáctá pod názvem: „Onzième rapport annuel de la Cour permanente de Justice internationale“, *Série E-No. 11*.

Velmi přehledná je jubilejní publikace S. d.: „Dix ans de juridiction internationale“ (1922 až 1932).

Z významnějších spisů zasluhují pozornosti tyto: Bustamante: „La Cour permanente de Justice internationale“, Paříž 1925; Derevitzy: „Les principes du droit international tels qu'ils se dégagent de la jurisprudence de la Cour permanente de Justice internationale“, Paříž 1932; Fachiri: „The Permanent Court of International Justice, Second edition“, Londýn 1932; Francqueville: „L'œuvre de la Cour permanente de Justice internationale“, I—II, Paříž 1928; Hudson: „The Permanent Court of International Justice and the Question of American Participation“, Cambridge 1925; týž: „The Permanent Court of International Justice; A treatise“, New-York 1934; Kučera: „Stálý mezinárodní soudní dvůr a revise jeho statutu, Zahraniční politika“, 1932 a 1933; týž: „Spojené státy americké a Stálý mezinárodní soudní dvůr“, Časopis pro právní a státní vědu, XVII, 1934; týž: „Mezinárodní rozsudek“, Studie z mezinárodního soudního procesu, Praha-Brno 1935; Lindsey: „The international Court“, New-York 1931; Lingemann: „Der ständige internationale Gerichtshof“, Borna-Lipsko 1932; Magyary: „Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde“, Berlín 1932; týž: „La juridiction de la Cour permanente de Justice internationale“, Paříž 1931; Pereira da Silva: „La Réforme de la Cour permanente de Justice internationale“. Le Protocole de 1929 et le veto de Cuba, Paříž 1931; Philipse: „Les fonctions consultatives de la Cour permanente de Justice internationale“, Lausanne 1928; Salvioli: „La Corte permanente di Giu-

stizia internazionale“, Řím 1924; Schmid: „Die Rechtssprechung des Ständigen internationalen Gerichtshofes“, Stuttgart 1932; Scott J. B.: „The project of a Permanent Court of International Justice and resolutions of the Advisory Committee of jurists“. Report and commentary. Carnegie Endowment for international peace, Washington 1920.

Bohumil Kučera.

V. Odzbrojení.

A. V čl. 8 úmluvy o Společnosti národů uznávají její členové, že udržení míru vyžaduje snížení zbrojení států. Tento názor bývá často hlásán v tom radikálním smyslu, že zbrojení států jest příčinou násilného vyřizování mezinárodních sporů a vůbec příčinou válek, odstraniti zbrojení znamenalo by nejen donutiti státy k pokojnému řešení svých sporů, ale i zajistiti mír. Za takovým cílem žádalo sovětské Rusko v Ženevě r. 1927 úplné odzbrojení, rozpuštění veškerých vojenských sil, zničení válečného materiálu. V takovém smyslu snahy pacifistické a antimilitaristické, projevující se v XIX. stol. paralelně se vzrůstajícím militarismem a nalézající ohlas jmenovitě v stranách levice, socialistických, označují samotnou existenci státního zbrojení za ohrožení míru, nebezpečí války. Vojenské síly, protože jsou, mohou býti bezodkladně použity, státy nemohly by válčiti, kdyby jich neměly; proto jedině prý úplné odzbrojení dokáže odstraniti toto imanentní nebezpečí pro mír, a přinese samo sebou bezpečnost pro mezinárodní postavení jednotlivých států. Vůči takovéto přímočaré argumentaci namítají i stoupenci odzbrojení, že války mají jiné ještě příčiny nežli zbrojení, a požadavek odzbrojení odůvodňuje se dalšími důvody. Zvlášť podstatný z nich upozorňuje, že zbrojení může poskytnouti státu žádanou ochranu, zabezpečení mocenského jeho postavení, teprve tehdy, převyšuje-li ozbrojení druhého či druhých států. Ozbrojování, i když jest vedeno jenom zřetely obrannými, vede tak nutně k závodům ve zbrojení, fatální course aux armements. Zkušenost ukazuje, že v tomto závodění státy jsou několikerým způsobem sváděny k válce. Chtějí využití svého náskoku ve zbrojení, nestačí udržeti krok se státy zbrojícími, ztrácejí rozvahu, trpělivost atp.; zvláštní důležitosti ve státě nabývají činitelé, jejichž činností jest připravovati válku, a kteří však snadno v ozbrojovacím závodění podléhají profesionálnímu zkřivení názorů (generální

štáby), anebo jsou soukromými svými zájmy na zbrojení vázání (výrobci a obchodníci zbraněmi). V ovzduší „ozbrojeného míru“ počítá se s válkou posléze jako přirozeným důsledkem událostí, a válka proto jednoho dne také opravdu přichází.

Tato analýsa podmínek zbrojení usvědčuje z omylu zásadu si vis pacem, para bellum, a obrací ji v pravý opak; si vis pacem, para pacem.

K těmto všem důvodům, které žádají si odzbrojení jako nezbytnou součást mírové organisace, přistupují také všechny humanní důvody, které brojí proti válce, a důvody hospodářské, které výmluvně poukazují na nesmírné náklady zbrojení.

Nelze prakticky očekávati, že by který stát či ojedinělá skupina států se odhodlal zmenšiti podstatně sám a před jinými mocenské postavení, které v poměru k vnějšímu, v prvé řadě sousednímu, světu mu poskytuje jeho vojenská moc. Tato závislost státního odzbrojení na státech ostatních jest formulována nejširěji v požadavku současného odzbrojení všech států, a ve všech směrech, na zemi, na moři a ve vzduchu. Společnost národů i konference odzbrojovací z r. 1932 vyslovily se opětovně pro tuto zásadu obecnosti odzbrojení, když byly zvlášť zkoumaly možnosti „regionálního“ odzbrojení. Odzbrojení předpokládá tak mezinárodní obecnou dohodu o obecném odzbrojení. Požadavek obecného odzbrojení nedotýká se však všech států stejnou měrou. Už pro svoji zeměpisnou polohu nejsou státy stejně významné v ohledu vojenském, a jsou značné rozdíly v ozbrojeném stavu různých států a různých skupin států. Na čem záleží, jest současné odzbrojení států vojensky významných. Bez současného odzbrojení všech těchto států nelze o odzbrojení prakticky uvažovati. Obecnost odzbrojení jest také jedním důsledkem toho, že „mír jest nedělitelný“. V této podmínce odzbrojení objevuje se současně velikost problému; ultima ratio regum má býti obecně podřízena řádu mezinárodnímu.

Mezistátní obecná dohoda o odzbrojení mohla by zajisté provésti i úplné odzbrojení tak, jak tradičně o ně usilují svrchu zmíněné snahy pacifistické, t. j. zrušení veškeré vojenské síly a zničení všechen materiál. Stav mezinárodních poměrů naší doby vylučuje však podobné řešení. Čl. 8 paktu Společnosti národů — třebaž že udržení